

Valet av utbildning på gymnasietmarknaden i socialt tillbakasatta områden

School Choice in Ethnically and Socioeconomically Heterogeneous Residential Areas

This article explores how young peoples' strategies when choosing upper secondary education are marked by the segregation and marketization of education. Research is limited to five municipalities in southern Stockholm that are characterized by ethnically and socioeconomically heterogeneous residential areas. It is argued that the school choice of all pupils at upper secondary level in this region constitutes a socio-geographical space in which the school market is embedded and operates. This space is explored by means of specific multiple correspondence analyses (specific MCA). Using individual census data on all students in the designated municipalities from 2008, the differences between 4 421 pupils are investigated as regards their parents' education, income, occupation, services, and national origin, as well as the pupils' academic merits from comprehensive school. The analysis reveals that, despite a 'free' school choice and substantial geographical mobility, pupils' choices are heavily restricted by local social and demographic conditions, not the least those connected to their acquired and inherited assets.

Keyword: school choice, segregation, school market, geometric data analysis, social space.

SVERIGES I SÄRKLASS största utbildningsmarknad finns i Stockholmsregionen. Sett enbart till gymnasieskolan i Stockholms län konkurrerar årligen närmare 200 skolor om drygt 25 000 elever vilka tillsammans med sina föräldrar ställs inför en mängd olika utbildningsval. Före skolvalssystemets införande i början av 1990-talet begränsades dessa gymnasieval av var eleven bodde och hur skolornas upptagningsområden såg ut. Idag överstiger utbildningsutbudet i länets gymnasieskola 2 000 alternativ som elever och föräldrar åtminstone indirekt förhåller sig till, eftersom de alla utgör möjliga val. Det växande utbildningsutbudet på gymnasietmarknaden tenderar dock att koncentreras till geografiskt och socialt attraktiva områden medan skolor i socialt tillbakasatta kommuner och bostadsområden blir stigmatiserade i termer av att husera de "dåliga" skolorna (Jfr Bunar och Sernhede 2013; Forsberg 2015; Trumberg 2011).

Anhängare av skolvalssystemet brukar lyfta fram att elever – särskilt de som bor i socialt och etniskt heterogena bostadsområden – med hjälp av det "fria" skolvalet kan bryta med de negativa effekterna av den rådande boendesegregationen genom att söka sig till "bättre" skolor som ligger utanför närområdet. Samtidigt visar forskning att möjligheten att hitta "rätt" väg till en lyckosam social och yrkesmässig position genom

det nya utbildningslandskap valfriheten skapat blivit allt mer beroende av var familjen bor och vad eleverna har med sig i bagaget hemifrån (Andersson, Malmberg, och Östh 2012; Erikson och Rudolphi 2010; Forsberg 2015).

På gymnasie marknaden i Stockholmsregionen finns en stark dragningskraft hos både elever och skolor mot centrala Stockholm som utgör ett socialt och ekonomiskt centrum på den framväxande marknaden. Det fria valet av gymnasieutbildning gör att många elever rör sig mot det centrum som Stockholm stad utgör i regionens gymnasielandskap (Forsberg 2015). Bland de elever boende i södra Stockholm som står i centrum för denna undersökning gick närmare 45 procent sin gymnasieutbildning utanför sin hemkommun. Två tredjedelar av dessa elever sökte sig till en gymnasieskola som låg i Stockholm stad. Den analys som här ska göras av gymnasievalet hos eleverna i regionen visar dock att rörelserna mot gymnasieutbildningar inom och ut från hemkommunerna hängde tätt samman med de samlade resurser som deras familjer förfogade över men även med deras hemkommuns socioekonomiska karaktär.

Bland kommuner i södra Stockholm är tillväxten stark sett till befolkning och ekonomi samtidigt som de brottas med socialt tillbakasatta bostadsområden och arbetslöshet (Andersson och Turner 2014; Kährik och Andersson 2014; Scarpa 2016). Ser man till gymnasie marknaden i Stockholmsregionen placerar sig nya fristående skolor främst i attraktiva områden med goda kommunikationer och gynnsamma lokalhyror. En sådan marknadslogik gör att ytterst få fristående skolaktörer etablerat sig i södra Stockholm och att gymnasie marknaden utbredning i denna region därför i huvudsak präglas av den kommunala gymnasieskolans utbildningsutbud. Många elever som bor i södra Stockholm väljer istället att söka sig till fristående gymnasieskolor i Stockholm stad (se Forsberg 2015:114ff, 120ff).

Att det finns socialt stigmatiserade bostadsområden och gymnasie marknaden koncentration till centrala Stockholm utgör viktiga förutsättningar för valet av gymnasieutbildning bland de elever och familjer som bor i södra Stockholm. I en avgränsad region som denna kan gymnasieskolans socio-demografiska kontext förstås som ett ”rum” av skillnader mellan familjer och grupper, en fördelning av utbildning, inkomster och andra resurser. Detta rum har en geografisk dimension eftersom skillnaderna sammanhänger med hur familjer och grupper med skilda tillgångar är fördelade rent geografiskt i det område som de södra kranskommunerna utgör. På liknande sätt kan regionens gymnasieelever sägas utgöra ett rum när man ser till skillnader mellan elever med olika bakgrund, olika kön, olika framgång i grundskolan och olika faktiskt gjorda gymnasieval, vare sig de senare fört dem till hemkommunernas gymnasieskolor eller till skolor i andra kommuner. Båda dessa rum har en struktur som inte är tillfällig och som uttrycker dominansförhållanden mellan de familjer och elever som har stora respektive små tillgångar. Eftersom elevernas sociala ursprung har en avgörande betydelse för deras gymnasieval, är fördelningen av elever i gymnasieskolans ”rum” starkt präglad av den lokala sociodemografiska strukturen, men denna fördelning påverkas också av utbudet av utbildningar. I relation till utbildningsutbudet spelar det fria skolvalet och skolmarknaden en viktig roll (jfr Forsberg 2015; François och Poupeau 2009). Mot bakgrund av det ovan förda resonemanget konstrueras i denna

undersökning ett socio-geografiskt utbildningsrum som tar fasta på hur alla elever i de södra kranskommunerna fördelas på olika gymnasieutbildningar inom och utanför den avgränsade regionen samt hur denna fördelning är relaterad till elevernas nedärvda (familjens utbildningsbakgrund och inkomst) och förvärvade (elevernas studiemeriter från grundskolan) resurser.

Syftet med föreliggande studie är att analysera strukturen hos det socio-geografiska utbildningsrum som utgörs av gymnasieelever boende i södra Stockholm och de dominansförhållanden som denna struktur vittnar om. Denna övergripande syftesformulering behandlas mer precist i följande två frågeställningar:

1. Vilka dominansförhållanden i det socio-geografiska utbildningsrum som utgörs av gymnasieelever som bor i södra Stockholm framträder när man ser till fördelningen och koncentrationen av elevernas nedärvda och förvärvade tillgångar?
2. Hur sammanhänger dessa dominansförhållanden med elevernas rörelsemönster på gymnasietmarknaden i hela Stockholmsregionen, med deras flyttmönster, och med sociologiskt sett särskilt viktiga egenskaper hos eleverna, som exempelvis kön, klass och nationellt ursprung?

Artikeln är disponerad enligt följande: först ges en introduktion till skolval- och segregationsforskning och studiens bidrag till detta forskningsfält. Därefter presenteras undersökningens teoretiska utgångspunkter genom en diskussion om hur de av Bourdieu myntade begreppen fält och kapital förstås och används i studien. Sedan följer ett metodavsnitt som kortfattat behandlar den statistiska metod som används – *specifik multipel korrespondensanalys* – och hur den tillämpats samt vilket empiriskt underlag analysen baseras på. I den efterföljande resultatdelen kartläggs först strukturen i det sociogeografiska utbildningsrum som familjer och elever i södra Stockholm utgör. Mot bakgrunden av de grundläggande polariteter som strukturerar denna geografiskt avgränsade sociala värld riktas i ett andra steg uppmärksamheten mot vilka gymnasieskolor och utbildningar som elever med olika volym och sammansättning av tillgångar sökte sig till. Avslutningsvis förs en diskussion om studiens huvudsakliga slutsatser.¹

Marknadslogikens konsekvenser för gymnasieskolan i socialt och etniskt heterogena bostadsområden

I samband med gymnasietmarknadens framväxt (den utvidgade möjligheten att starta fristående skolor och den stegvisa avregleringen av elevers möjligheter att söka kommunala skolor och utbildningar utanför hemkommunen) blev den geografiska platsens karaktär viktig för skolorna i konkurrensen om eleverna (Andersson m.fl. 2012; Bunar 2009; Forsberg 2015; Kallstenius 2010; Trumberg 2011). De fristående skolorna kunde

1 Delar av resultaten i denna artikel diskuteras i läroboksanologi *Skolan, marknaden och framtiden*, Magnus Dahlstedt och Andreas Fejes (red.), (2018). Lund: Studentlitteratur. s. 203–225.

förhållandevis fritt etablera sig i områden som de på förhand visste skulle uppfattas som attraktiva vilket på många sätt även formade olika lokala gymnasie-marknaders utbredning (Lundahl m.fl. 2014; Skolverket 2013). I Stockholmsregionen ledde detta till att utbudet av fristående skolor är ojämnt fördelat. Det finns en stor koncentration av fristående skolor i norra och i centrala Stockholm medan ytterst få fristående huvudmän har etablerat sig i södra Stockholm (Forsberg 2015). Man kan uttrycka detta som att innerstadens centripetalkraft fått en tämligen lång räckvidd. Den omfattande rörelsen av elever från periferin mot centrum i hela Stockholmsregionen är i sig en tydlig indikation på detta. Dessa mobilitetsmönster hos eleverna skapar en skarp konkurrenssituation mellan gymnasieskolor i hela länet men får särdeles stort genomslag bland gymnasieskolor belägna i Stockholms södra kommuner, vilka i större utsträckning än norra och centrala Stockholm karaktäriseras av social utsatthet och en etniskt heterogen befolkningsstruktur.

Denna utveckling ökade avsevärt den geografiska platsens betydelse för gymnasieskolornas möjligheter att konkurrera om eleverna. Före 1990-talets valfrihetsreformer var skolornas geografiska läge av mindre betydelse för konkurrensmöjligheterna, eftersom närhetsprincipen i huvudsak bestämde vilka elever en skola kunde rekrytera och vilken skola eleverna kunde gå i. Då fick bostadssegregation så att säga direkt genomslag i skolornas sociala och meritmässiga rekrytering. Idag tyder forskningen på att skolvalet ytterligare, utöver boendesegregationen, bidrar till en ökad skolsegregation och stigmatisering av skolor i socialt och etniskt heterogena områden (jfr Trumberg 2011; Forsberg 2015:252–55). Högpresterande elever väljer i större utsträckning bort den lokala skolan i dessa områden och kvar blir ofta elever med stort resursbehov och sämre förutsättningar (jfr Andersson m.fl. 2012; Forsberg 2015). På detta sätt har fortfarande den socioekonomiska karaktären hos elevernas bostadsområden en central betydelse för den sociala inramningen av elevers skolgång. Den tidigare närhetsprincipen som begränsade elever till att gå sin gymnasieutbildning i den lokala skolan har ersatts av en marknadslogik som skapar push- och pull-effekter mellan skolor med olika närområden. Dessa effekter har även en indirekt verkan på elevernas bostadsområde (jfr Echols och Willms 1995; Goldring och Phillips 2008).

Studier visar att den socioekonomiska segregationen de senaste tio åren har ökat mera än den etniska segregationen. De båda formerna av segregation har i ökad grad sammanfallit, vilket innebär att svensk-glesa bostadsområden oftare också är fattigare jämfört med tidigare (Kährlik och Andersson 2014; Scarpa 2016). En konsekvens är att det därmed har blivit vanligare bland högutbildade med utländsk bakgrund att bo i stigmatiserade bostadsområden med en koncentration av exempelvis arbetslösa, sociala problem och nyanlända. Utbildning är en viktig strategi att nå eller behålla en högre social status, och för högutbildade som bor i lågstatusområden kan ett aktivt skolval därför vara en nödvändig strategi. I och med att den lokala skolan ofta tenderar att stigmatiseras av närområdets sociodemografiska karaktär (jfr Bunar och Sernhede 2013) och eftersom gymnasie-marknaden är starkt koncentrerad till centrala Stockholm måste de elever som gör ett aktivt skolval många gånger överbygga betydande geografiska och, i vissa fall, sociala avstånd. Det är därför något uppseendeväckande att det

inte finns några studier som uppmärksammat hur marknadsmekanismerna i gymnasieskolan fungerar i socialt utsatta områden. Endast ett fåtal etnografiska studier har fokuserat på elever med migrationsbakgrund och deras möte med gymnasieskolan men utan att beröra frågan om marknadsmekanismer (Sharif 2017; Skowronski 2013). Det finns studier på både nationell och regional nivå om valstrategier hos gymnasieelever med olika bakgrund (Jonsson och Erikson 1994; Palme 2008b; Broady och Börjesson 2008; Erikson och Rudolphi 2010) men dessa tar inte hänsyn till lokala gymnasie-marknaders särdrag. De analyser som görs i föreliggande studie utgör därför ett bidrag till kunskapen om hur regionala ”utbildningsrum” – här i kommuner präglade av socialt och etniskt heterogena bostadsområden – kan studeras, hur de struktureras och hur den sociala ordning de utgör sammanhänger med skolmarknadens mekanismer.

Fördelning av tillgångar i ett socio-geografiskt utbildningsrum

Följande undersökning är utformad med utgångspunkt i Pierre Bourdieus begrepp *fält* och *kapital* (se exempelvis Bourdieu 1996, 1999; Bourdieu och Passeron 1979). Det är emellertid svårt att tänka sig att gymnasie marknaden eller de kommuner som står i fokus för analyserna här i strikt mening skulle utgöra olika fält.² I dessa fall lämpar det sig bättre att tala om *sociala rum* vilket här ”avser ett område i samhället som sammanför individer eller institutioner som har tillräckligt många relevanta egenskaper gemensamma för att bara kunna förstås i relation till varandra” (Palme 2008a:21; se även Bourdieu 1999:11–20). Den i inledningen skisserade gymnasie marknaden i Stockholmsregionen utgör ett sådant socialt rum i vilket fördelningen av olika slags tillgångar eller, om man så vill, kapital hos både gymnasieskolor/huvudmän och individer (elever) skapar dominansförhållanden som både skolor och elever tvingas förhålla sig till. Dominans syftar här på en social ordning i gymnasieskolan i vilken vissa utbildningars status i avseende på rekrytering och deras värde i avseende på framtida studier och karriärmöjligheter är större än andras. Dessa dominansförhållanden i Stockholmsregionens gymnasieskola sammanhänger med, men kan inte reduceras till, den rådande boendesegregation, det vill säga den sociala och ekonomiska ordning som råder på bostadsmarknaden.

Den geografiska platsen och det lokala utbildningsutbud som är förknippat med denna plats har med andra ord stor betydelse för vilka möjligheter elever i socialt utsatta områden har att använda sig av skolvalet (jfr Andersson m.fl. 2012). Den teoretiska ingången till denna undersökning består därför i att rikta sökarljuset mot ett socio-geografiskt utbildningsrum som inbegriper dominansförhållanden som kännetecknar både bostadskommunerna och gymnasie marknaden.

Hur dessa rum, det socio-geografiska rummet och gymnasieskolans som utbildningsrum, är både avgränsade och inbäddade i varandra är en komplicerad fråga, vilket inte minst framgår av den tidigare diskussionen om marknadslogikens konsekvenser

2 För en mer ingående diskussion om Bourdieus fältbegrepp och gymnasieskolan, se (Forsberg 2015:45ff; Lidegran 2009:41–43).

för gymnasieskolan i socialt och etniskt heterogena bostadsområden. Föreliggande analys utforskar denna komplexitet genom att ta utgångspunkt i de ungdomar som bor på en geografiskt avgränsad plats präglad av vissa sociala strukturer, samtidigt som de i egenskap av gymnasieelever befinner sig på en betydligt mer socialt och geografiskt vidsträckt gymnasieemarknad. Polariteterna i det socio-geografiska utbildningsrum som dessa elever utgör har en lokal förankring i de sociala skillnader som präglar den region där de har sin hemvist, men sammanhänger också med den sociala strukturen hos gymnasieemarknaden och bostadsmarknaden i regionen i sin helhet.

I vilken utsträckning kan då gymnasieelever sägas förfoga över olika typer av kapital i Bourdieus mening? Vad som vinner erkännande är en empirisk fråga, men i ljuset av tidigare forskning (se exempelvis Palme 2008a:47ff) är det rimligt att rikta ljuset mot elevers och familjers *förvärvade* och *nedärvda* tillgångar (egna studiemeriter, föräldrarnas utbildningsnivå- och inriktning, inkomst och sociala position). Dessa ska ses som olika indikatorer på de mer övergripande kapitalarterna hos Bourdieu (Broady 1998; Forsberg 2015:48–49; Palme 2008a:37). Andra egenskaper hos eleverna som också utgör grund för analysen är kön och att ha svensk bakgrund eller utländsk bakgrund. När det gäller elevers förvärvade tillgångar är det svårt att hitta fungerande indikatorer eftersom ungdomarna helt enkelt inte har hunnit förvärva några egentliga meriter i årskurs 9. I studien utgör genomsnittligt meritvärde från grundskolan samt de begränsade val som är möjliga att göra där, i detta fall val av modernt språk, indikatorer på förvärvade utbildningstillgångar.

För att konstruera ett socio-geografiskt utbildningsrum av det slag som tidigare diskuterats och för att närmare analysera skillnader i rörelsemönster på gymnasieemarknaden hos elever som bor i södra Stockholm samt hur sådana mönster är relaterad till ungdomars och familjers olika tillgångar kommer en metod inom den familj av statistiska metoder som går under namnet *geometrisk dataanalys* (GDA) att användas, närmare bestämt *specifik multipel korrespondensanalys* (specifik MCA). De metoder som finns inom GDA³ beskrivs ibland som kvantitativa metoder för att undersöka kvalitativa data. De kännetecknas av att mångdimensionella geometriska rum konstrueras med hjälp av multivariata data⁴. I specifik MCA utforskas relationerna mellan flera kategoriska variabler. Relationerna mellan samtliga egenskaper som de aktiva kategoriska variablerna beskriver skapar ett mångdimensionellt rum strukturerat av hierarkiskt ordnade axlar. Den första axeln eller dimensionen är den som bäst sammanfattar den

3 De statistiska metoder som vanligtvis brukar framhållas inom GDA är korrespondensanalys (CA), multipel korrespondensanalys (MCA) och principalkomponentanalys (PCA). Specifik MCA som används i denna studie är en utveckling av MCA där det är möjligt att hantera variabelkategorier med uppgifter saknas och s.k. skräpkategorier i analysen (se Le Roux och Rouanet 2004:203–13).

4 Multivariata data bygger på information om en mängd olika "individer" (exempelvis elever, utbildningar eller skolor). Denna information kan återges i form av flera olika variabler som är aktiva i analysen. I föreliggande studie är det exempelvis uppgifter om samtliga gymnasieelever i årskurs två och som bodde i fem kommuner i södra Stockholm år 2008 och deras förvärvade och nedärvda tillgångar (dessa individers egenskaper) som utgör de multivariata data som analysen bygger på. Analysens "objekt" är med andra ord relationerna mellan relevanta egenskaper hos 4 421 individer.

samlade informationen, de totala skillnaderna mellan elevernas alla egenskaper och deras gymnasieval. Den andra axeln utgör den bästa representationen av kvarvarande information, osv. Det första steget i analysen är att undersöka vilka egenskaper som skapar huvudskillnaderna längs de första axlarna. I ett nästa steg analyseras spridningen av olika så kallade supplementära variabler i det rum som konstruerats, det vill säga egenskaper hos eleverna som inte beaktats när rummets struktur (de olika axlarna eller dimensionerna) upprättats, men som läggs in i efterhand givet denna struktur.

Sammanfattningsvis lämpar sig specifik MCA särskilt väl för att göra en rumslig analys av det slag som ovan beskrivits. ”Rum” är här inte bara en metafor utan beteckningen på de samlade avstånd och närheter, relationerna, mellan individer (alla enskilda elever) och mellan deras egenskaper, som metoden upptäcker. En viktig utgångspunkt i tillämpningen av de metoder som finns inom GDA är att så långt som möjligt hålla modellen fri från antagande *a priori* och istället utforska datamaterialets mångsidighet (Jfr Le Roux och Rouanet 2004:5ff). Jämfört med andra vanligt förekommande statistiska metoder inom samhällsvetenskaperna, exempelvis regressionsanalys, är metoden därför inte hypotesdriven utan snarare induktiv. Inom GDA är det de samlade relationerna mellan alla relevanta egenskaper som är förklarande, inte styrkan i regressions samband mellan enskilda egenskaper.⁵

Konstruktionen av ett lokalt socio-geografiskt utbildningsrum

Studiens analyser bygger på individdata från Statistiska centralbyrån med information om samtliga elever som gick i årskurs 2 på gymnasiet hösten 2008 och som bodde i kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge, Salem och Tyresö. Sammanlagt rör det sig om 4 421 individer.⁶ Med hjälp av den ovan beskrivna metoden specifik MCA konstrueras ett flerdimensionellt rum som – i förenklad form – återspeglar de skillnader mellan elever som de olika indikatorerna mäter. Dessa skillnader avser här *föräldrarnas utbildningsnivå, tjänstesektor* och *inkomst* samt skillnader som rör *elevernas betygs-genomsnitt från grundskolan* och deras investeringar i *moderna språk*. Därutöver används också en indikator på familjens nationella ursprung som baseras på om eleverna hade svensk eller utländsk bakgrund. Den sistnämnda indelningen bygger på Statistiska centralbyråns klassificering enligt vilken utländsk bakgrund definieras som personer

5 På grund av utrymmesskäl kommer jag att fokusera på den sociologiska tolkningen av de resultat som den statistiska metoden genererar. För en mer ingående beskrivning av Geometrisk dataanalys i allmänhet och multipel korrespondensanalys i synnerhet se exempelvis: (Börjesson 2005:36ff; Le Roux och Rouanet 2004)

6 Uppgifter om föräldrars inkomst, yrkesposition, hemkommun, och utbildningsnivå har hämtats från Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkring- och arbetsmarknadsstudier (LISA). Bakgrundsuppgifter om elevers och föräldrars födelseår, kön, födelseland (grupperat) och nationella ursprung har hämtats från befolkningsstatistiken. De löpnummer som både elever och föräldrar försetts med i avidentifieringen av registren återfinns i en relationsdatabas (RTB) vilket gör det möjligt att koppla ihop anonymiserade uppgifter om föräldrar och barn på individnivå från de register som används i studien.

som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Enligt samma klassificering definieras svensk bakgrund som personer födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar eller en inrikes född och en utrikes född förälder. Om inte annat nämns är detta den definition som åsyftas i framställningen framöver.

De ovan beskrivna skillnaderna har i analysen reducerats till sju olika variabler vilka i Tabell 1 presenteras under fyra olika teman utifrån vilken typ av tillgångar de utgör mått på – *Eget utbildningskapital*, *Föräldrarnas sociala position*, *Föräldrarnas utbildningskapital* och *Familjens nationella ursprung*.

Tabell 1. Aktiva variabler samt aktiva och passiva kategorier angivna i antal och andelar.

Indikatorer	Variabel	Kategorier	N	%	
<i>Eget utbildningskapital</i>	◇	Mkt låga betyg	429	9,7	
		Genomsnittligt meritvärde från grundskolan	Låga betyg	883	20,0
			Medelhöga betyg	1811	41,0
		Höga betyg	753	17,0	
		Mkt höga betyg	444	10,0	
		<i>Uppgift saknas</i>	101	2,3	
	□	Modernt språk i grundskolan	Franska	616	13,9
			Tyska	529	12
		Spanska	1419	32,1	
		Ej läst språk	1857	42	
<i>Föräldrarnas sociala position</i>	▲	Statsanställd	313	7,1	
		Hushållets tjänstesektor	Kommunalanställd	853	19,3
			Privatanställd	2117	47,9
		Egen företagare	451	10,2	
		<i>Uppgift saknas</i>	687	15,5	
	▼	Hushållets disponibla inkomst	Mkt låg inkomst	443	10
			Låg inkomst	885	20
			Medelhög inkomst	1768	40
		Hög inkomst	885	20	
		Mkt hög inkomst	440	10	

VALET AV UTBILDNING PÅ GYMNASIEMARKNADEN

Indikatorer	Variabel	Kategorier	N	%	
<i>Föräldrarnas utbildningskapital</i>	■	Grundskoleutbildning/ motsvarande	333	7,5	
		2 år gymnasial utbildning/motsvarande	1010	22,8	
		3 år gymnasial utbildning/motsvarande	1125	25,4	
		2 år eftergymnasial utbildning, ej högskola	822	18,6	
		Högskoleutbildning	798	18,1	
		<i>Uppgift saknas</i>	333	7,5	
		<i>Allmän utbildning</i>	725	16,4	
		Undervisning, hälso- och sjukvård	859	19,4	
		◀	Samhällsvetenskap, humaniora, juridik, konst	276	6,2
			Ekonomi, handel, administration	506	11,4
			Naturvetenskap & teknik	1228	27,8
			Tjänster	667	15,1
		<i>Familjens nationella ursprung</i>	X	<i>Okänd</i>	160
Utrikes född	411			9,3	
Inrikes född med två utrikes födda föräldrar	800			18,1	
Svensk bakgrund	3186			72,1	
<i>Uppgift saknas</i>	24			0,5	

Anmärkning: Symbolerna i tabellerna används i Graf 1–3 för att visualisera kategoriernas positioner i relation till varandra. Kursiverade kategorier i tabellen är passiva i analysen och bidrar därmed inte till det euklidiska rummets uppbyggnad.

I analysen används, vilket framgår av Tabell 1, sju olika aktiva variabler för att konstruera det rum som analyseras: genomsnittligt meritvärde från grundskolan, modernt språk från grundskolan, hushållets inkomst, hushållets högsta utbildningsnivå samt inriktningen på denna, hushållets sektorstillhörighet samt svensk eller utländsk bakgrund.

De 31 aktiva variabelkategorierna i den multipla korrespondensanalysen renderar ett mångdimensionellt rum bestående av 30 hierarkiskt ordnade axlar. De oppositioner som återfinns längs med den första axeln förklarar mest av variationen i rummet, den andra axeln näst mest och så vidare. Axlarnas förklaringsvärde anges i egenvärde (λ), vilket ger en bild av hur mycket av den samlade informationen i fördelningen

av egenskaper som axeln lyckas återge. Egenvärdet minskar drastiskt i en fallande ordning därför att de första axlarna bäst återger de samlade skillnaderna medan de efterkommande återger mindre information. Det så kallade modifierade förklaringsvärdet (Tabell 2) visar att de första tre axlarna i fallande ordning förklarar 65,3 procent, 17,8 procent och 8,8 procent av den totala variansen i det konstruerade rummet, vilket indikerar att de tre första axlarna är rimliga att gå vidare med i analysen (Le Roux och Rouanet 2004:200–201).

Tabell 2. Egenvärde och modifierade egenvärde, axel 1–10.

Axel	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Egenvärde (λ)	0,303	0,227	0,202	0,184	0,171	0,163	0,155	0,153	0,148	0,146
Modifierat egenvärde	0,035	0,010	0,005	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000
Modifierat egenvärde (%)	65,3	17,8	8,8	4,2	2,0	1,0	0,4	0,3	0,1	0,0
Kumulativt mod. egenvärde (%)		83,2	92,0	96,2	98,2	99,3	99,6	99,9	100,0	100,0

Efter denna beskrivning av hur rummet är statistiskt konstruerat, är det nu möjligt att gå vidare till den sociologiska tolkningen av de polariteter som strukturer rummet. Detta görs genom att ta fasta på de kategorier i variablerna, eller mer konkret de egenskaper hos eleverna, som ger rummet dess struktur och som förklarar mest av variansen i informationen utifrån de tre första axlarna. Tabell 3 visar de kategorier som bidrar över det genomsnittliga bidragsvärdet (vilket uttrycks i procent) för respektive axel. I tabellen har också dessa variabelvärden separerats beroende på om de intar positiva eller negativa koordinatsvärden i rummet.

VALET AV UTBILDNING PÅ GYMNASIEMARKNADEN

Tabell 3. Aktiva variabler och kategorier samt deras bidragsvärden, axel 1–3.

Axel 1					
Variabel	Bv.	Kategori (+)	Bv.	Kategori (-)	Bv.
Meritvärde från grundskolan	21,4	Höga betyg	4,93	Ej läst språk	11,88
Modernt språk i grundskolan	20,6	Högskoleutbildning	4,93	Mkt låga betyg	8,22
Hushållets disponibla inkomst	18,4	Mkt höga betyg	4,89	Grundskoleutbildning	7,34
Hushållets högsta utbildningsnivå	15,4	Spanska	4,61	Mkt låg inkomst	6,36
Svensk eller utländsk bakgrund	12,4	Mkt hög inkomst	4,53	Utrikes född	4,69
Utbildningsinriktning	6,0	Hög inkomst	4,16	Inrikes född – 2 UFF	4,33
Hushållets tjänstesektor	5,8	Svensk bakgrund	3,39	Låg inkomst	3,36
		Tyska	2,38	Låga betyg	3,28
				Egen företagare	3,23
Summa	100		33,81		52,67
Axel 2					
Variabel	Bv.	Kategori (+)	Bv.	Kategori (-)	Bv.
Utbildningsinriktning	41,35	Undervisning, sjukvård	25,62	Naturvetenskap & teknik	9,53
Hushållets högsta utbildningsnivå	34,62	2 År eftergymnasial, ej hsk.	23,81	3 År gym. utb./mots.	6,56
Hushållets tjänstesektor	19,49	Kommunalanställd	13,30	Privatanställd	5,90
Hushållets disponibla inkomst	2,25			Ekonomi	4,82
Svensk eller utländsk bakgrund	1,04			2 År gym. utb./mots.	4,23
Meritvärde från grundskolan	0,91				
Modernt språk i grundskolan	0,34				
Summa	100		62,73		31,04

Axel 3

Variabel	Bv.	Kategori (+)	Bv.	Kategori (-)	Bv.
Hushållets högsta utbildningsnivå	31,3	Högskoleutbildning	16,03	2 År gymnasieutbildning	7,53
Utbildningsinriktning	16,28	Franska	13,92	Svensk bakgrund	4,03
Modernt språk i grundskolan	16,19	Hum/Saminriktning	11,72	Låga betyg	3,87
Svensk eller utländsk bakgrund	14,46	Inrikes född – 2 UFF	6,91		
Meritvärde från grundskolan	10,33	Grundskoleutbildning	5,13		
Hushållets tjänstesektor	7,5	Mkt höga betyg	4,59		
Hushållets disponibla inkomst	3,94	Egen företagare	4,17		
		Utrikes född	3,53		
Summa	100		66,00		15,42

Anmärkning: Bv.=bidragsvärde, tröskelvärden: variabler=14,28 och kategorier=3,22. I tabellen redovisas endast de kategorier som bidrar över tröskelvärdet 3,22.

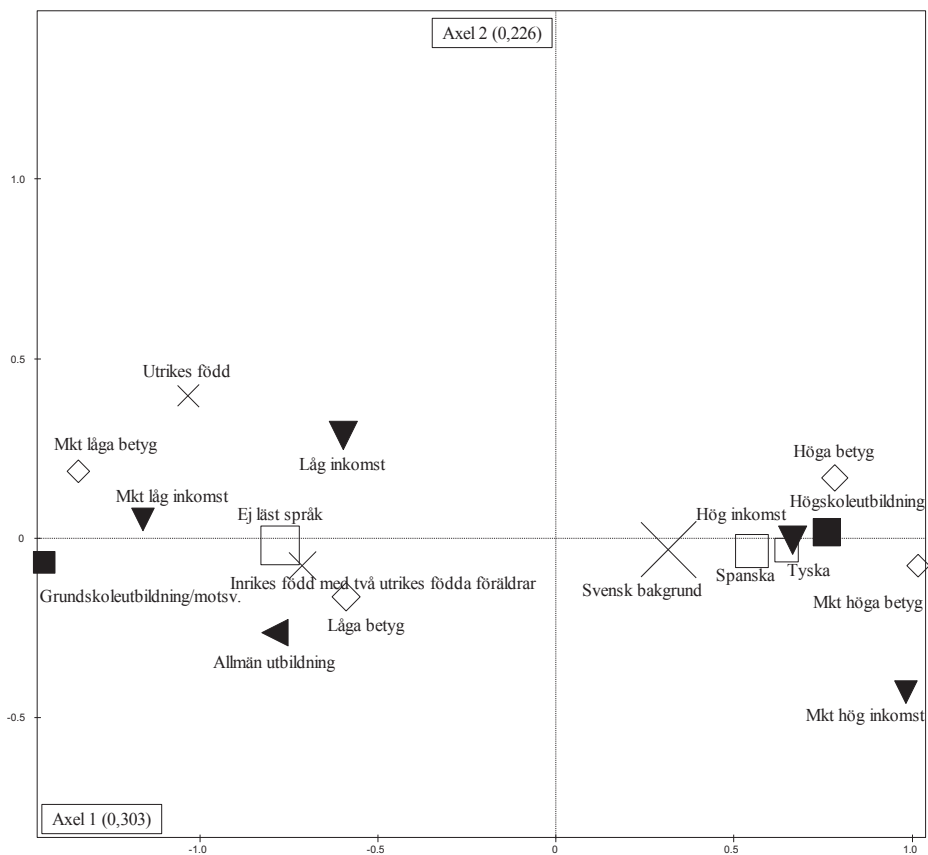
Med utgångspunkt i variabelkategoriernas bidragsvärden som återfinns i Tabell 3 kan nu polariteterna längs med de tre första axlarna tolkas sociologiskt.

Tre sociala dimensioner av södra Stockholms gymnasieskola

De variabelkategorier som bidrar mest till att förklara de polariteter som strukturerar det som här tidigare kallats för det socio-geografiska utbildningsrummets tre första axlar kan nu analyseras. Polariteterna och variabelkategoriernas spridning visualiseras med hjälp av grafer. Framöver kommer benämningen ”egenskaper” att användas bara för de aktiva variabelkategorier som indikerar elevernas nedärvda och förvärvade tillgångar. För att utläsa vad som är betydelsefulla avstånd mellan kategorier i analysen är en tumregeln att avstånd över 0,5 från origo i den geometriska återgivningen av rummet är att betrakta som betydande (Le Roux och Rouanet 2010:84). Avslutningsvis bör läsaren också uppmärksammas på att kategorierna som synliggörs i graferna framöver utgör medelpunkter för spridningen av samtliga elevers egenskaper.

Axel 1 och 2 – mycket mot lite utbildningskapital samt offentlig mot privat sektor
 Graf 1 visar hur spridningen av de egenskaper som bidrar mest till de polariteter som den första axeln blottlägger.

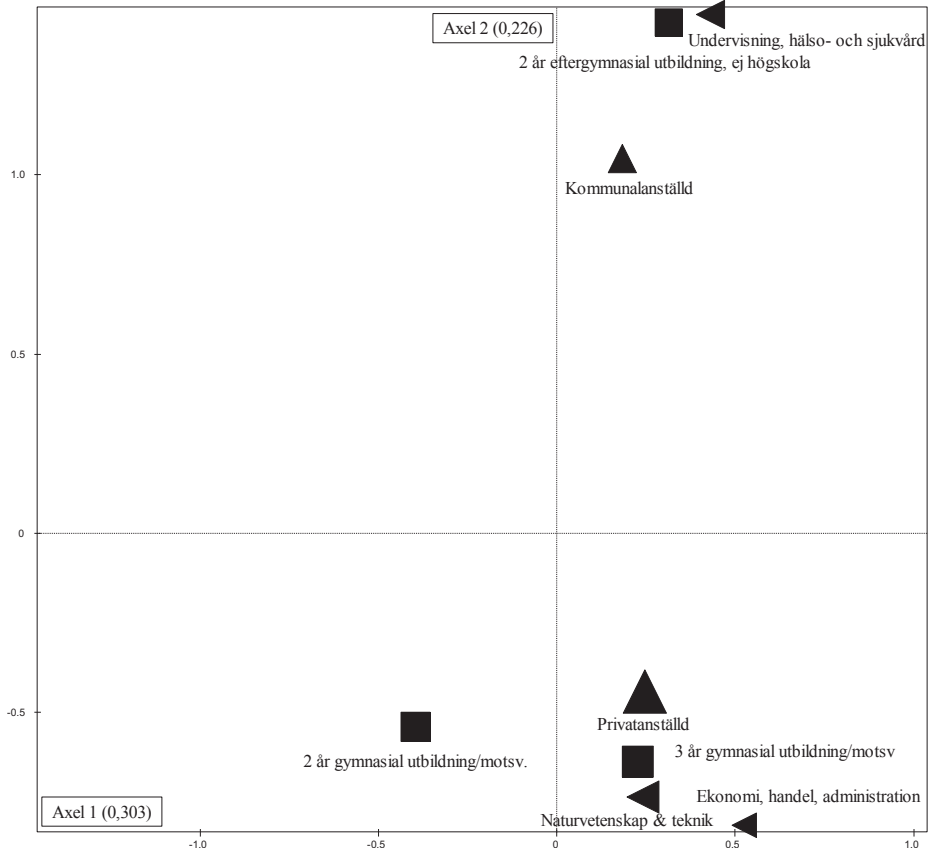
Graf 1. De mest bidragande aktiva kategorierna längs med axel 1. Planet av axel 1 och 2.

Den första axeln, som också förklarar mest av hela rummets varians, uttrycker en polaritet mellan elever som å ena sidan förfogade över stora förvärvade och nedärvda utbildningstillgångar samt hade föräldrar med höga inkomster och svensk bakgrund, å andra sidan, elever som besatte små förvärvade och nedärvda utbildningstillgångar och vilkas föräldrar hade utländsk bakgrund och låga inkomster. Det mest särskiljande längs med den första axeln är emellertid skillnaden mellan elever som kännetecknades av att ha högutbildade föräldrar och själv ha fått höga betyg och läst moderna språk i grundskolan, och elever som kännetecknades av att ha lågutbildade föräldrar, låga betyg i grundskolan och inte ha läst språk. Dessa tillgångar kan sammantaget ses som uttryck för betydelsen av volymen av elevernas utbildningskapital vilket framöver kommer vara benämningen på den första axelns polaritet. Det bör tilläggas att *utbild-*

ningskapital i stor utsträckning sammanfaller med familjers ekonomiska tillgångar.
 Graf 2 synliggör de egenskaper som bidrar mest till den andra axelns polaritet.

Graf 2. De mest bidragande aktiva kategorierna längs med axel 2. Planet av axel 1 och 2.

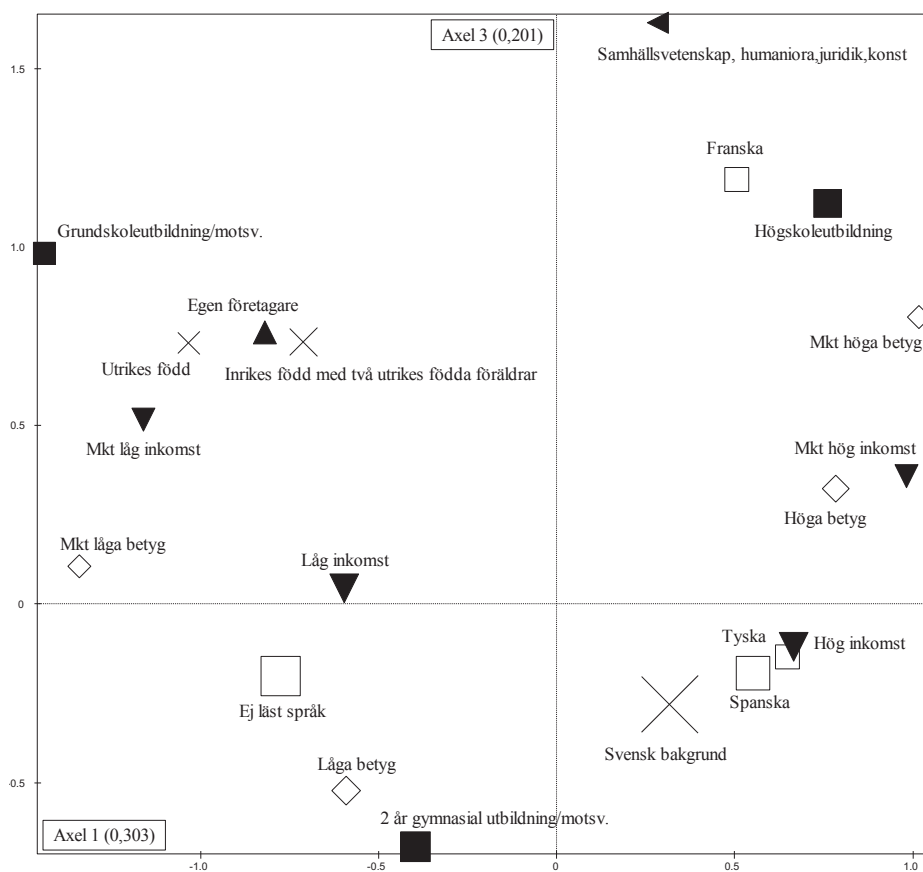

Om den första axeln särskiljer elever med mycket utbildningskapital från dem med lite uttrycker den andra axeln en tydlig opposition mellan elever vilkas föräldrar arbetade inom offentlig sektor och hade kortare eftergymnasial utbildning, och elever vars föräldrar var anställda inom privat sektor och hade gymnasial utbildning. Denna axel sammanfattas bäst av benämningen *offentlig mot privat sektor*.

Axel 3 – Utländsk bakgrund och utbildningskapital mot svensk bakgrund och avsaknad av utbildningskapital

Graf 3 synliggör spridningen av de egenskaper som bidrar till att bygga upp rummets tredje och sista sociologiskt relevanta axel. Axel 3 i rummet kan sägas belysa de kvarvarande skillnaderna mellan eleverna i den undersökta populationen, det vill säga de skillnader som inte förklarats av axlarna 1 och 2. Den övre polen i denna tredje dimension karaktäriseras sammanlagt av åtta olika egenskaper vilka fördelar sig i två grupperingar längs med den första axeln. Den första axelns polaritet mellan mycket och lite utbildningskapital har med andra ord stor betydelse för spridningen av kategorierna längs med den tredje axeln när denna åskådliggörs i planet av axel 1 och 3.

Graf 3. De mest bidragande aktiva kategorier längs med axel 3. Planet av axel 1 och 3.

Till skillnad från den första axeln i analysen, i vilken svensk bakgrund hängde samman med stora samlade utbildningstillgångar, intar de förvärvade och nedärvda utbildningstillgångarna motsatta positioner längs med den tredje axeln. Den tredje axeln

korrigerar således för att det i materialet återfanns elever med svensk bakgrund som i stor utsträckning saknade förvärvade och nedärvda utbildningstillgångar. Betydelsen av att ha svensk bakgrund måste med andra ord förstås i relation till elevens övriga egenskaper vilket visar på vikten av att analysera *sammansättningen* av elevernas samlade tillgångar för att kunna teckna en bild av olika sociala gruppers användning av utbildningssystemet.

Längs med den tredje axeln återfinns sammanfattningsvis en opposition mellan å ena sidan elever med utländsk bakgrund som besatte ett förhållandevis starkt utbildningskapital, å andra sidan elever med svensk bakgrund som förfogade över små förvärvade och nedärvda utbildningstillgångar. Denna opposition kommer framöver att benämnas som *utländsk bakgrund och utbildningskapital mot svensk bakgrund och avsaknad av utbildningskapital*.

Sammantaget har analysen av de aktiva kategoriska variablerna identifierat tre grundläggande polariteter som strukturerar det socio-geografiska utbildningsrum som eleverna i södra Stockholm utgjorde när hänsyn tas både till deras familjebakgrund och till deras tidigare skolgång. I ett nästa steg ska uppmärksamheten riktas mot elevernas rörelsemönster på gymnasietmarknaden och hur dessa mönster är relaterade till deras volym och sammansättning av tillgångar. Detta görs genom att analysera hur de supplementära egenskaperna sprider sig längs med rummets olika axlar.

Spridningen av elevers egenskaper och valet av gymnasieutbildning

I konstruktionen av det socio-geografiska utbildningsrummet användes föräldrarnas tjänstesektor, disponibla inkomst och utbildningsnivå samt deras utbildningsinriktning som aktiva indikatorer på hushållets sociala position. Därutöver gjordes också bruk av en indikator på familjens nationella ursprung. I analysen utgör dessa indikatorer egenskaper hos varje enskild elev. I följande avsnitt ska analysen av utbildningsrummet fördjupas ytterligare genom att använda så kallade supplementära variabler, det vill säga sådana som inte varit aktiva i upprättandet av rummets struktur men som i efterhand kan projiceras in i den befintliga strukturen. På så sätt går det att öka precisionen i analysen av utbildningsrummets polariteter och sedan undersöka hur det är relaterat till vilka utbildningar och gymnasieskolor som eleverna sökte sig till. Först granskas fördelningen av supplementära variabler som uttrycker föräldrarnas yrkespositioner, samt familjens boendekommun och dess nationella ursprung. Därefter riktas uppmärksamheten mot de gymnasieskolor och program som samma elever i södra Stockholm sökte sig till och var dessa återfinns i det nyss konstruerade rummet.

För att den kommande resultatgenomgången ska bli begriplig presenteras först de supplementära variablerna i tabellform nedan.

Tabell 4. Supplementära variabler och antal kategorier efter två analytiska teman.

	Indikator	Variabel	Antal kategorier
<i>Social position</i>	Socialt ursprung	Hushållets högsta yrkesposition	19
	Boendekommun	Bostadskommun	5
	Nationellt ursprung	Nationellt ursprung	9
<i>Val av gymnasieskola och program</i>	Skolval	Gymnasieskola	37
	Gymnasieprogram	Nationella program (viss modifiering)	18

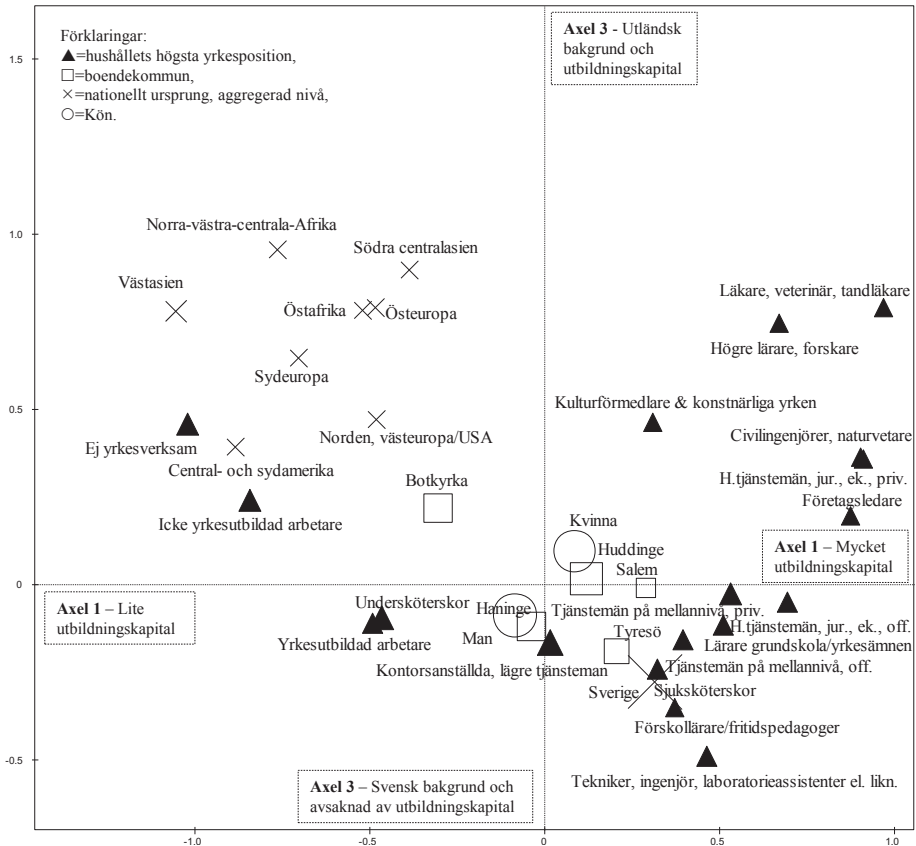
Tabell 4 ger en övergripande bild av de supplementära variabler och antalet kategorier som används i analysen. I tabellen är också dessa sorterade efter de två analytiska teman som de tillhör – *social position*⁷ och *val av gymnasieskola och program*. Dessa två teman utgör också en disposition i den kommande analysen, eftersom de ger en bild av hur olika sociala och geografiska faktorer samspelar i elevernas rörelsemönster på gymnasietmarknaden. I analysen av de supplementära egenskaperna utelämnas axel 2. Detta beror på att axel 2 i huvudsak endast skiljer ut olika sociala grupper i relation till tjänstesektor och därmed inte synliggör det slags mer komplexa mönster som lyfts fram när axel 1 och 3 korsas som geometriska plan.

Relationen mellan föräldrars yrken, boendekommun och nationella ursprung

I detta avsnitt undersöks relationen mellan hushållets högsta yrkesposition, elevens boendekommun och kön samt hur dessa egenskaper hos elever och familjer är relaterade till familjens nationella ursprung. Dessa egenskapers spridning (se Tabell 4) längs med axel 1 och 3 synliggörs i Graf 4.

⁷ Klassificeringen av hushållets högsta yrkesposition i 19 olika grupper bygger på Standard för svensk yrkesklassificering, SSYK. Uppgifterna är hämtade från 2009.

Graf 4. Supplementära kategorier – social position (yrkesposition, boendekommun, nationellt ursprung samt kön), i planet av axel 1 och 3.

Till höger längs med den första axeln i Graf 4 återfinns den pol i rummet som karaktäriseras av att eleverna i allmänhet hade stora förvärvade och nedärvda tillgångar och i synnerhet en betydande volym av utbildningskapital. En granskning av den supplementära variabeln som avser hushållets högsta yrkesposition visar att barn till exempelvis läkare, universitetslärare, ämneslärare, företagsledare, högre tjänstemän och jurister återfinns i den övre delen av denna pol. I den nedre delen av rummet återfinns yrkesgrupper som exempelvis tjänstemän på mellannivå inom både privat och offentlig sektor, grundskollärare, sjuksköterskor och tekniker. Kort sagt kan man säga att den övre delen av rummets högra pol befolkas av barn från den övre medelklassen medan den nedre delen av rummet i samma pol befolkas av barn från medelklasserna. Vidare karaktäriseras hela den högra sidan av rummet av att majoriteten av eleverna hade svensk bakgrund och bodde i kommunerna Salem, Huddinge och Tyresö, det vill säga kommuner som i större utsträckning än Botkyrka och Haninge kännetecknas av villabebyggelse.

Till vänster i samma graf återfinns den pol som karaktäriseras av den motsatta fördelningen av tillgångar. Här möter vi i synnerhet barn till bland annat kvalificerade och okvalificerade arbetare inom service och produktion samt småföretagare. Dessa familjer bodde i större utsträckning i kommunerna Botkyrka och Haninge där även flera av de södra förortskommunernas så kallade miljonprogramsområden finns. Kommunernas demografi kännetecknades av en stor andel invånare med utländsk bakgrund. I analysen återspeglas dessa demografiska förhållanden i fördelningen av kategorier för den supplementära variabeln familjernas nationella ursprung. Till vänster i rummet finner vi fler elever med ett ursprung från olika delar av världen. Störst avstånd längs med den första axeln till kategorin svensk bakgrund finner man hos de elever som har ett nationellt ursprung från Västasien, Centralamerika och Sydamerika samt norra, västra och centrala Afrika.

Den tredje axeln eller dimensionen i analysen, som framträder vertikalt i Graf 4, ställer familjer med utländsk bakgrund som hade ett relativt stort utbildningskapital mot lågutbildade familjer med svensk bakgrund. Jämfört med den första axelns polaritet råder här ett omvänt förhållande mellan elevernas bakgrund. I huvudsak synliggör den tredje axelns polaritet tydliga skillnader ifråga om nationellt ursprung. Elever med utländsk bakgrund återfinns i den övre vänstra delen av rummet och ställs mot elever med svensk bakgrund i rummets nedre högra del. Ser man till elever med migrationsbakgrund, i det här fallet elever som var utrikes födda, återfinns egenskaperna norra, västra och centrala Afrika, Västasien och södra Centralasien längst från rummets centrum, det vill säga den del i rummet som kännetecknas av att skillnaderna mellan eleverna var som minst. Dessa kategorier följdes tätt av elever med ett nationellt ursprung från Östeuropa, Västasien, Östafrika och Sydeuropa. Närmast centrum, i den övre vänstra delen av rummet fanns kategorin för ett ursprung i Norden, Västeuropa eller USA. Användningen av nationellt ursprung som supplementär variabel visar med andra ord tydligt att det är missvisande att skilja mellan enbart svensk och utländsk bakgrund.

Ser man till kön intar kategorin pojkar en något lägre position i rummet jämfört med kategorin flickor vilket indikerar att pojkar generellt sett hade en något mindre volym av främst utbildningskapital än flickorna. Båda medelpunkterna för de två kategorierna av kön återfinns emellertid nära rummets centrum vilket innebär att skillnaderna är marginella när vi ser till utfallet av analysen i detta skede. Vi ska återkomma till frågan om betydelsen av kön lite längre fram.

Sammanfattningsvis synliggör de grundläggande polariteterna längs med axel 1 och 3 skillnader mellan elevers sociala och nationella ursprung i det socio-geografiska utbildningsrum som här undersöks. Analysen som förtätar återges i Graf 4 tyder dock på att innehav av utbildningskapital tenderar ha särskilt stor betydelse för elever med utländsk bakgrund, det vill säga för deras möjligheter att överbygga de dominansförhållanden som är relaterade till att ha inrikes födda föräldrar (den polaritet som återfinns längs med den första axeln). Tidigare forskning visar att migranter inte sällan har ett betydande utbildningskapital med sig från sitt ursprungsland men som av olika anledningar kan vara svårt att göra gällande i det svenska utbildningssystemet eller

på den svenska arbetsmarknaden (Carlsson och Rooth 2007; Chiswick och Miller 2009). En återkommande strategi är därför att satsa på sina barns utbildningsbanor (Urban 2012; Jonsson och Rudolphi 2011) vilket även resultaten i föreliggande analys indikerar.

Elevernas skoldestinationer i gymnasieskolan

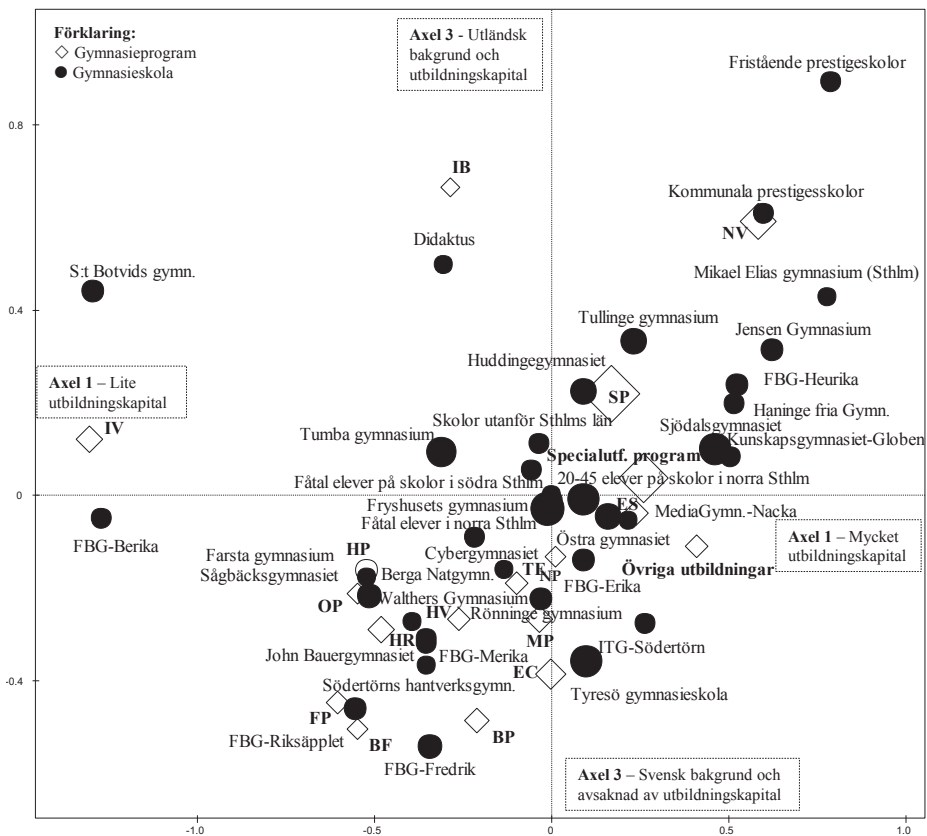
De 4 421 andraårselever i gymnasiet som bodde i södra Stockholm hösten 2008 var utspridda på 272 unika gymnasieutbildningar fördelade på 187 gymnasieskolor. Siffrorna återspeglar något av den komplexitet som finns inbyggd i skolvalssystemet och gymnasieskolan i Stockholmsregionen. Utbudet av utbildningar och gymnasieskolor i södra Stockholm var med andra ord betydligt vidare än vad de fem kommunernas 16 gymnasieskolor erbjöd. Här vänds därför blicken mot vilka utbildningar och gymnasieskolor som elever med olika slags tillgångar i bagaget tenderade att söka sig till. Mot bakgrund av tidigare forskning (se Forsberg 2015), ska samtidigt något sägas om var dessa återfanns på den gymnasiemarknad Stockholmsregionen i sin helhet utgör.

I Graf 5 har de enskilda gymnasieskolor samt de gymnasieprogram som eleverna i södra Stockholm sökte sig till hösten 2008 projicerats in i det numera bekanta socio-geografiska utbildningsrum som eleverna i de södra förortskommunerna utgjorde.⁸ Här är det återigen planet av axel 1 och 3 som står i fokus.

8 För att få stabilitet i analysen har de 187 gymnasieskolorna slagits ihop till 37 (31 unika skolor och 6 sammanslagna kategorier).

VALET AV UTBILDNING PÅ GYMNASIEMARKNADEN

Graf 5. Supplementära kategorier (gymnasieskola och program) i planet av axel 1 och 3.

BF	Barn- och fritidsprogrammet	IV	Individuella programmet
BP	Byggprogrammet	MP	Medieprogrammet
EC	El- programmet	NP	Naturbruksprogrammet
EN	Energiprogrammet	NV	Naturvetenskapliga programmet
ES	Estetiska programmet	OP	Omvårdnadsprogrammet
FP	Fordonsprogrammet	SP	Samhällsvetenskapliga programmet
HP	Handelsprogrammet	TE	Teknikprogrammet
HR	Hotell- och restaurangprogrammet		
HV	Hantverksprogrammet		
IB	International Baccalaureate		

Med utgångspunkt i Graf 5, som med fördel kan ses som en veritabel karta över de gymnasieskolor och utbildningar som elever i södra Stockholm sökte sig till, ska här två olika teman behandlas. Till att börja med utforskas vilka ”skoldestinationer” som återfanns i socialt och meritmässigt svaga respektive starka delar av det socio-geografiska utbildningsrummet. Till vilka gymnasieskolor och vilka utbildningar gick eleverna? Därefter vänds blicken mot ett urval av gymnasieskolor i avsikt att granska deras rekrytering av elever från södra Stockholm och hur dessa rekryteringsmönster återspeglar den sociala differentieringen på gymnasietmarknaden i Stockholmsregionen i stort.

Skoldestinationer i rummets socialt och meritmässigt svaga områden

När man ser till de positioner som gymnasieskolor och program intar i rummet är det viktigt att ha i åtanke de egenskaper hos eleverna som karakteriserar den första och tredje axeln. Till att börja med kan man konstatera att det finns ytterst få gymnasieskolor i den övre vänstra delen av rummet vilket beror på att de flesta gymnasieskolor i analysen har en relativt heterogen rekrytering av elever med olika stora utbildningstillgångar. Det saknades med andra ord specifika skolor som tog emot en stor del av de elever som återfinns i denna del av rummet. Att skolorna och utbildningarna främst koncentreras centralt i rummet beror också på att de flesta skolor i analysen hade en blandad rekrytering av elever sett till socialt och nationellt ursprung. Det finns dock några undantag som är viktiga att lyfta fram. St. Botvids gymnasium och FBG Berika, belägna i norra Botkyrka respektive i centrala Haninge, intar båda extrema positioner till vänster i rummet med ett betydande avstånd till övriga skolor i analysen. Deras extrema positioner i rummet beror framför allt på att skolorna hade en stor andel elever på det individuella programmet (IV) vilket vid tidpunkten för analysen var ett program i gymnasieskolans som samlade de elever som av olika anledningar inte hade klarat grundskolan fullt ut. De båda skolorna drevs av Botkyrka respektive Haninge kommun och är tydliga exempel på skolor som tenderar bli socialt marginaliserade på gymnasietmarknaden genom att deras utbildningar främst samlar elever med små samlade resurser och som stannar kvar i närområdets gymnasieskola.

Det vertikala avståndet mellan de ovan nämnda skolorna i rummet beror främst på deras olika rekryteringsmönster med hänseende till elevernas nationella och sociala bakgrund. På St. Botvids gymnasium hade 89 procent av eleverna utländsk bakgrund medan elever med svensk bakgrund var i majoritet på FBG Berika (63 procent). Kort sagt kan man säga att den förstnämnda skolan samlade elever med utländsk bakgrund och små utbildningstillgångar – vilket också återspeglar skolans geografiska läge i det etniskt heterogena norra Botkyrka – medan FBG Berika, en skola som vid tidpunkten för analysen utgjorde en egen skolenhet på Fredrika Bremergymnasierna i centrala Haninge, i större utsträckning rekryterade ungdomar ur arbetarklassen med svensk bakgrund.

I den nedre vänstra delen av rummet längs med den tredje axeln finner man framför allt de yrkesförberedande programmen och gymnasieskolor som hade ett stort utbud av dessa program. Bland dessa återfinns flera fristående gymnasieskolor, som exempelvis John Bauergymnasiet i Stockholm stad samt Södertörns hantverksgymnasium och

Walthers gymnasium vilka låg i Botkyrka respektive Haninge. Denna pol karaktäriseras i viss utsträckning av en rekrytering av pojkar från Haninge och Tyresö som stannade i hemkommunens kommunala gymnasieskolor (Fredrika Bremergymnasiets skolenheter Fredrik och Riksäpplet samt Tyresö gymnasium). En stor del av dessa elever var söner till lågutbildade föräldrar med svensk bakgrund. Rör man sig längre upp i rummet längs med den tredje axeln återfinns gymnasieskolor i Huddinge och närmare Stockholm stad där andelen elever med utländsk bakgrund ökar.

I rummets högra nedre del finns egentligen bara två gymnasieskolor, IT-gymnasiet på Södertörn och Tyresö gymnasieskola, vilkas positioner främst karaktäriserades av att eleverna hade svensk bakgrund och relativt små samlade utbildningstillgångar.

Centralt i rummet återfinns majoriteten av de gymnasieskolor som eleverna i södra Stockholm sökte sig till vilket återspeglar att utbildningarna och skolorna hade en blandad rekrytering av elever sett till tidigare skolprestationer och till socialt och nationellt ursprung. Det är framför allt i denna del av rummet som gymnasieemarknadens kommersiella skolaktörer återfinns, ofta geografiskt belägna i utkanterna av Stockholms innerstad. Vi ska återkomma till denna typ av skolor lite längre fram.

Skoldestinationer i rummets socialt och meritmässigt starka områden

I rummets högra övre del återfanns de gymnasieskolor dit elever från södra Stockholm med överlag stora samlade tillgångar sökte sig. Framför allt hade denna grupp elever höga betyg från grundskolan samt moderna språk som studieival. De egna utbildningstillgångarna är av särskilt stor betydelse i denna del av rummet eftersom det här oftast rådde betygskonkurrens om platserna. Här återfinns också de studieförberedande samhällsvetenskapliga (SP) och naturvetenskapliga (NV) programmen av vilka det senare programmet intar en särskilt utmärkande position längs med både den första och den tredje axeln.

I denna del av rummet intar kategorierna fristående och kommunala prestigeskolor – en sammanslagning av högrekryterande innerstadsskolor som gjorts för analytiska syften eftersom antalet elever från de södra förortskommunerna på enskilda skolor annars blivit för få – två extrempositioner.⁹ De fristående prestigeskolorna intar emellertid den mest extrema positionen. En möjlig förklaring till de fristående prestigeskolornas extrema position i förhållande till de kommunala prestigeskolorna är att elever från hela landet kunde söka till de förstnämnda skolorna, under det att elever utanför Stockholm stad kunde söka till de kommunala prestigeskolorna bara som andrahandssökande, en följd av bestämmelser i samverkansavtalen mellan kommunerna i regionen (se Forsberg 2015). Betyg blev på så sätt en än mer särskiljande egenskap hos de elever från södra Stockholm som kom in på innerstadens fristående gymnasieskolor. Oavsett

9 De sammanslagna fristående respektive kommunala prestigeskolor i Stockholm stad som elever från södra Stockholm gick på hösten 2008 var följande: *fristående* – Enskilda gymnasiet, Franska skolan, Lilla akademiens musikgymnasium, Lycée Francais Saint Louis, Nordiska musikgymnasiet, Rytmus musikgymnasium, Tyska skolan, Viktor Rydberg Jarlapan/Odenplan; *kommunala* – Globala gymnasiet, Kungsholmens gymnasium, Norra latin, Södra latin och Östra real.

antagningsförfaranden var det endast elever med mycket stort utbildningskapital från södra Stockholm som sökte sig till dessa gymnasieskolor.

Mikael Elias gymnasium är den enskilda gymnasieskola som intar den mest särskiljande positionen i rummets övre högra del och var den innerstadsskola som attraherade störst andel högpresterande elever från södra Stockholm. Tillsammans med Mikael Elias gymnasium befann sig Tullinge gymnasium i Botkyrka och Jensen gymnasium i Stockholms innerstad närmast prestigeskolorna.¹⁰ De två senare skiljde sig emellertid åt längs med den första axeln genom att det främst var elever med svensk bakgrund som sökte sig till Jensen gymnasium medan Tullinge gymnasium rekryterade en betydligt större andel elever med utländsk bakgrund.¹¹

De övriga kommunala gymnasieskolor i södra Stockholm som återfinns i denna del av rummet är Huddingegymnasiet och Sjödalsgymnasiet samt FBG Heurika. Den sistnämnda gymnasieskolan är den kommunala gymnasieskola på Södertörn som återfinns längst ut till höger utmed den första axeln. På denna enhet av Fredrika Bremergymnasierna fanns endast det naturvetenskapliga programmet och teknikprogrammet vilket attraherade elever med stora samlade tillgångar och svensk bakgrund. I tidigare jämförbara studier om elevers val av gymnasieutbildning i hela Stockholmsregionen (Forsberg 2015; Palme 2008a) har de ovan nämnda skolorna intagit betydligt mer blygsamma positioner i den sociala strukturen. I föreliggande analys som enbart baseras på de elever som bor i södra Stockholm får skolorna emellertid en betydligt mer framträdande position vilket kan sägas återspegla socio-demografiska skillnader i Stockholmsregionen, inklusive den rådande boendesegregationen.

Några skolors rekryteringsmönster i urval

I ett sista steg ska de gymnasieskolor som återfinns i Graf 5 uppmärksammas mer ingående utifrån vilka egenskaper som kännetecknade elever med specifika val av skola och utbildning. I Tabell 5 redovisas fördelningen av några tillgångar hos elever på ett urval av de gymnasieskolor som också finns i Graf 5. Tabellen anger andelar elever från södra Stockholm med störst respektive minst volym av de olika typerna av tillgångar på dessa skolor. Här träder de skillnader mellan gymnasieskolor, som den multipla korrespondensanalysen blottlade, fram i form av konkreta siffror.

10 I analysen har Jensen gymnasium fyra gymnasieskolor i Stockholm innerstad slagits ihop till en enhet. Detta för att kunna synliggöra de elever i södra Stockholm som sökte sig till denna fristående huvudman. De enskilda skolorna utgjorde för små enheter för att kunna analyseras enskilt.

11 Dessa skillnader framträder när skolornas rekryteringsprofiler närmare granskas i Tabell 5.

VALET AV UTBILDNING PÅ GYMNASIEMARKNADEN

Tabell 5. Gymnasieskolor och andelen elever i årskurs 2 från södra Stockholm i urval efter kön, grundskolebetyg, moderna språk, hushållets inkomst, nationellt ursprung samt hushållets högsta utbildningsnivå. (Procent)

Gymnasieskolor	Antal elever	Kön		Betyg		Moderna språk		Hushållets inkomster		Nationellt ursprung	Hushållets högsta utbildningsnivå		
		Flickor	Pojkar	Mkt låga betyg	Mkt höga betyg	Har läst	Har ej läst	Mkt låg inkomst	Mkt hög inkomst	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	Grundskola/Gymnasium	Lågre högstskola el. forskarutbildning
Sjödalsgymnasiet	336	48	52	4	16	44	12	4	14	22	78	45	38
Tullinge gymnasium	206	52	48	3	20	41	19	9	12	37	63	47	34
Huddinge gymnasium	191	59	41	5	15	40	19	9	12	37	63	45	36
Sågbäcksgymnasiet	177	42	58	21	0	25	50	12	7	31	69	64	17
FBG-Fredrik	152	8	92	11	0	24	52	13	5	11	89	73	12
S:t Botvids gymnasium	135	56	44	30	1	16	69	27	2	89	11	69	18
FBG-Heurika	122	30	70	2	18	44	12	5	11	20	80	42	35
Jensen Gymnasium	111	61	39	3	18	45	11	5	10	22	78	38	36
ITG-Södertörn	71	11	89	3	6	38	23	6	11	15	85	46	21
Kom. Prestigeskolor	67	72	28	0	36	45	10	12	9	27	73	25	43
Fris. Prestigeskolor	62	53	47	2	55	45	10	3	21	30	70	24	56
FBG-Berika	57	44	56	75	0	5	90	23	5	37	63	79	11
John Bauergymnasiet	49	49	51	4	0	31	38	12	6	33	67	65	18
Didaktus	45	84	16	9	18	37	27	16	2	53	47	42	31
Fryshusets gymnasium	43	49	51	7	5	44	12	9	7	36	64	51	19
Mikael Elias gymnasium	39	77	23	0	64	47	7	0	13	23	77	51	26

Ser man till de gymnasieskolor som attraherade en stor andel av södra Stockholms högpresterande elever var Mikael Elias gymnasium och de fristående och kommunala prestigeskolorna särskilt framträdande. Bland de elever som sökte sig till dessa skolor hade 64, 55 respektive 36 procent av eleverna mycket höga betyg med sig från grundskolan. Näst därefter kom Tullinge gymnasium, FBG-Heurika, Jensen gymnasium och Didaktus. Av dessa gymnasieskolor låg Tullinge gymnasium och FBG-Heurika i de södra förortskommunerna.

Mot bakgrund av att det finns en stor andel elever med utländsk bakgrund i södra Stockholm ska variabeln nationellt ursprung särskilt uppmärksammas i relation till de skolor som återfinns i Tabell 5. Generellt sett var det lika stor andel elever med svensk som med utländsk bakgrund som gick sin gymnasieutbildning utanför hemkommunen hösten 2008 (44 procent i båda fallen). Men lägger man till variabeln betyg från grundskolan framträder genast tydliga skillnader mellan elever med svensk respektive

utländsk bakgrund. Högpresterande elever med svensk bakgrund stannade i större utsträckning än elever med utländsk bakgrund kvar i den lokala gymnasieskolan, ofta på det naturvetenskapliga programmet, medan den senare gruppen elever var utspridd på många olika skolor i Stockholm stad med omnejd. Även bland elever med mycket låga betyg från grundskolan var elever med utländsk bakgrund mer benägna att lämna hemkommunen än elever med svensk bakgrund. Om vi återgår till skolorna i Tabell 5 kan man se hur de ovan beskrivna skillnaderna med avseende på nationellt ursprung och betyg kommer till uttryck i enskilda skolors rekryteringsmönster och hur bilden kompliceras ytterligare när man tar hänsyn till analytiska kategorier som kön och klass (inkomst och utbildning).

Rekryteringsprofilerna hos Didaktus och Jensen gymnasium är ett intressant exempel som synliggör två skilda rörelsemönster bland flickor med höga betyg. Flickor med utländsk bakgrund och höga betyg men i övrigt små samlade tillgångar tenderade att söka sig till Didaktus, medan flickor med svensk bakgrund och stora samlade tillgångar i större utsträckning sökte till Jensen gymnasium. Båda skolorna erbjuder studie- och yrkesförberedande utbildningar men med olika profiler/inriktningar. Den förstnämnda skolan, Didaktus, hade en stark mångkulturell prägel och profilerade sig brett mot vårdsektorn medan Jensen gymnasium marknadsförde sina utbildningar som en god grund för ett framtida yrkesliv inom företagsvärlden. En möjlig förklaring till flickornas skilda gymnasieval kan vara hur de läste av gymnasiet i relation till vilka studie- och yrkesbanor som framstod som möjliga i det svenska samhället. Dessa skillnader i utbildningsstrategier hos elever med svensk respektive utländsk bakgrund liknar de etniska segregationsmekanismer som återfinns i grundskolan (jfr Bunar 2009; Trumberg 2011), vilket blir extra tydligt när man ser till andelen elever från södra Stockholm med svensk bakgrund på de två skolorna. Av de elever som sökte sig till Didaktus hade 47 procent svensk bakgrund medan motsvarande siffra för Jensen gymnasium var 78 procent.

I tabellen har också Fryshuset gymnasium tagits med som vi hittar centralt i rummet (Graf 5) vilket förklaras av att det var en relativt socialt heterogen grupp elever från södra Stockholm som sökte sig hit. Många av dessa elever hade emellertid utländsk bakgrund. Störst andel elever med utländsk bakgrund sökte sig till det tidigare nämnda St Botvids gymnasium. På de två pojkdominerade skolorna IT-gymnasiet i Flemingsberg och FBG-Heurika i Haninge var förhållandet det omvända. Andelen med svensk bakgrund utgjorde här mer än fyra femtedelar av elevunderlaget.

Sammanfattningsvis återspeglar de olika skolornas rekrytering den komplexa sammansättning av sociala egenskaper och tillgångar som präglade elevernas gymnasieval i södra Stockholm. Skillnader i sammansättningen av egenskaper och tillgångar hos eleverna skapade olika geografiska och sociala rörelsemönster mot skilda skoldestinationer beroende på vilka tillgångar eleverna hade, oavsett om dessa destinationer låg i södra Stockholm eller i Stockholms stad.

Avslutande diskussion

Tidigare forskning som intresserat sig för segregationsfrågor, grundskolors konkurrenssituation och familjers utbildningsstrategier har visat att den sociala och etniska omgivningen tillsammans med konkurrenssituationen påverkar elevernas rörlighet. Detta har i synnerhet varit förödande för mångkulturella kommunala skolor vilka tenderar att bli allt mer stigmatiserade i det svenska majoritetssamhället. Familjer med migrationsbakgrund som bor i Stockholms förortsområden söker sig in mot skolor i områden som domineras av majoritetsbefolkningen (Bunar 2009; Kallstenius 2010; Forsberg 2015). Ofta är goda skolprestationer och/eller god kännedom om utbildningssystemet en förutsättning för denna mobilitet, vilket samtidigt förutsätter att familjerna har en viss mängd ackumulerat kapital i form av utbildning, kontakter, och inte minst, ekonomiska förutsättningar (Börjesson 2004; Lidegran 2009; Malmberg och Andersson 2015).

Det socio-geografiska utbildningsrum som konstruerats i denna studie för att analysera hur bostadskommun och gymnasie marknaden är relaterade till varandra synliggör tre sociala dimensioner som strukturerar gymnasieskolan i södra Stockholm när hänsyn tas till fördelningen och koncentrationen av nedärvda och förvärvade tillgångar hos de gymnasieelever som bodde där hösten 2008. Den första polariteten, som också förklarar mest av variansen i materialet, ställer elever med lite utbildningskapital mot elever med stort utbildningskapital medan den andra polariteten särskiljer elever vars föräldrar arbetar inom offentlig respektive privat sektor. Den tredje polariteten fångar upp de skillnader i datamaterialet som inte synliggörs i den första dimensionen genom att elever med utländsk bakgrund som besatt ett förhållandevis starkt utbildningskapital ställs mot elever med svensk bakgrund som förfogade över små förvärvade och nedärvda utbildningstillgångar.

Den tredje dimension som analysen blottlägger visar samtidigt hur rörelsemönstren på Stockholmsregionens gymnasie marknad hos elever boende södra Stockholm i stort sammanhänge med komplexa dominansförhållanden avseende kön, klass och nationellt ursprung. Det går exempelvis att skönja ett mönster där relativt högpresterande flickor med föräldrar födda i Sverige ”läste av” utbudet på gymnasie marknaden på ett annat sätt än flickor med utländsk bakgrund, vilket fallen med Jensen gymnasium och Didaktus är talande exempel på.

När man ser till de elever som sökte sig bort från hemkommunen tenderade elever med svensk respektive utländsk bakgrund att söka sig till skolor med olika typer av profiler och rekrytering. En möjlig förklaring till att nationellt ursprung är så pass framträdande i elevers skilda rörelsemönster på gymnasie marknaden är att familjers och elevers val av gymnasieutbildning ofta är förenat med en mer eller mindre subtil kännedom om det lokala och regionala utbildningsutbudet. Utbildningsstarka familjer med en förankring i det svenska samhället har haft möjlighet att över tid förvärva en förtrogenhet med utbildningssystemet som synliggör skillnader mellan olika utbildningsvägar. Denna typ av informationskapital är svår att mäta med tillgängliga statistiska variabler, men utgör del av de sociala reproduktionsmekanismer som finns

inbyggd i alla utbildningssystemens sätt att fungera och vars betydelse ökar betydligt i ett marknadsanpassat skolvalssystem av den typ vi har i Sverige.

Det faktum att elever med utländsk bakgrund med såväl höga som väldigt låga betyg från grundskolan i större utsträckning än elever med svensk bakgrund tenderade att söka sig bort från sin hemkommun indikerar att närområdets socio-demografiska karaktär skapar en push-effekt relaterad till gymnasievalet bland elever med utländsk bakgrund (jfr Forsberg 2015:252–54). Gymnasievalet bland elever med svensk bakgrund, som i mindre utsträckning än elever med utländsk bakgrund bor i stigmatiserade områden, kännetecknas snarare av en pull-effekt i och med att skolvalet ger dem möjlighet att söka sig till mer prestigefulla skolor i Stockholm innerstad. Graden av push- och/eller pull- effekter bör dock förstås i relation till elevernas samlade tillgångar och inte enbart i relation till nationellt ursprung. I vilken utsträckning olika pull- och push-effekter finns och hur de verkar på gymnasie marknaden kräver emellertid mer ingående studier.

Sammanfattningsvis framträder en omfattande mobilitet i gymnasievalet bland de ungdomar som bodde i södra Stockholm 2008. Många åkte mot centrala Stockholm för att gå sin gymnasieutbildning på skolor som tenderade att befolkas av elever med en liknande sammansättning och volym av tillgångar. Trots skolvalsystemets införande är det socio-geografiska utbildningsrum i södra Stockholm som undersökts här tämligen starkt socialt avgränsat. Det har en struktur som är homolog med den sociala strukturen hos den region eleverna bor i, en struktur som skolmarknaden reproducerar i nya former när de mest resursstarka eleverna numera väljer gymnasieskolor geografiskt belägna i Stockholms stads centrala stadsdelar.

Referenser

- Andersson, E., B. Malmberg & J. Östh (2012) "Travel-to-school distances in Sweden 2000–2006: changing school geography with equality implications". *Journal of Transport Geography* 23:35–43.
- Andersson, R & L. Magnusson Turner (2014) "Segregation, gentrification, and residentialisation: from public housing to market-driven housing allocation in inner city Stockholm". *International Journal of Housing Policy* 14(1):3–29.
- Bourdieu, P (1996) *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P (1999) *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, P & J-C. Passeron (1979) *The Inheritors: French Students and Their Relation to Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Broady, D (1998) *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Uppsala: SEC, ILU, Uppsala universitet.
- Broady, D. & M. Börjesson (2008) "En social karta över gymnasieskolan". i *Individ, samhälle, lärande: åtta exempel på utbildningsvetenskaplig forskning*, 24–35. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bunar, N (2009) *När marknaden kom till förorten: valfrihet, konkurrens och symboliskt kapital i mångkulturella områdens skolor*. Lund: Studentlitteratur.

- Bunar, N & O. Sernhede (2013) *Skolan och ojämlikhetens urbana geografi : om skolan, staden och valfriheten*. Göteborg: Daidalos.
- Börjesson, M (2004) *Gymnasieskolans sociala struktur och sociala grupperns utbildningsstrategier: tendenser på nationell nivå 1997–2001*. Uppsala: SEC, ILU, Uppsala universitet.
- Börjesson, M. (2005) *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och blandsvenska studenter i Paris och New York*. Uppsala: Pedagogiska institutionen.
- Carlsson, M. & D-O. Rooth (2007) "Evidence of Ethnic Discrimination in the Swedish Labor Market Using Experimental Data". *Labour Economics* 14(4):716–29.
- Chiswick, B. R. & P. W. Miller (2009) "The International Transferability of Immigrants' Human Capital". *Economics of Education Review* 28(2):162–69.
- Echols, F. H. & J. D. Willms (1995). "Reasons for School Choice in Scotland". *Journal of Education Policy* 10(2):143–56.
- Erikson, R. & F. Rudolphi (2010) "Change in Social Selection to Upper Secondary School – Primary and Secondary Effects in Sweden". *European Sociological Review* 26(3):291–305.
- Forsberg, H. (2015). *Kampen om eleverna: Gymnasiefältet och skolmarknadens framväxt i Stockholm, 1987–2011*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- François, J-C. & F. Poupeau (2009) "Le sens du placement scolaire : la dimension spatiale des inégalités sociales". *Revue française de pédagogie. Recherches en éducation* (169):77–97.
- Goldring, E. B. & K. J. R. Phillips (2008) "Parent Preferences and Parent Choices: The Public–private Decision about School Choice". *Journal of Education Policy* 23(3):209–30.
- Jonsson, J. O. & F. Rudolphi (2011) "Weak Performance – Strong Determination: School Achievement and Educational Choice among Children of Immigrants in Sweden". *European Sociological Review* 27(4):487–508.
- Jonsson, J. O. & R. Erikson (1994) *Sorteringen i skolan : studier av snedrekrytering och utbildningens konsekvenser*. Stockholm: Carlsson.
- Kallstenius, J. (2010) *De mångkulturella innerstadsskolorna: om skolval, segregation och utbildningsstrategier i Stockholm*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Kährlik, A. & R. Andersson (2014) "Widening Gaps : Segregation Dynamics during Two Decades of Economic and Institutional Change in Stockholm" i T. Tammaru (red.) *East Meets West: New Perspectives on Socio-economic Segregation in European Capital Cities*. London: Routledge.
- Le Roux, B. & H. Rouanet (2004) *Geometric data analysis: from correspondence analysis to structured data analysis*. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Le Roux, B. & H. Rouanet (2010) *Multiple correspondence analysis*. London: Sage.
- Lidegran, I. (2009) *Utbildningskapital: om hur det alstras, fördelas och förmedlas*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lundahl, L. m.fl. (2014) *Gymnasiet som marknad*. Umeå: Borea Bokförlag.
- Malmberg, B. & E. Andersson (2015) "Contextual Effects on Educational Attainment in Individualised, Scalable Neighbourhoods: Differences across Gender and Social Class". *Urban Studies* 52(12):2117–33.

- Palme, M. (2008a) *Det kulturella kapitalet: studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Palme, M. (2008b) "Gymnasieskolans sociala struktur i Stockholmsregionen före 1991 års skolreform" i Palme, M. *Det kulturella kapitalet. Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Scarpa, S. (2016) "Looking beyond the Neighbourhood: Income Inequality and Residential Segregation in Swedish Metropolitan Areas, 1991–2010". *Urban Geography* 37(7):963–84.
- Sharif, H. (2017) "*Här i Sverige måste man gå i skolan för att få respekt*": Nyanlända ungdomar i den svenska gymnasieskolans introduktionsutbildning. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Skolverket (2013) *Det svåra valet. Elevers val av utbildning på olika slags gymnasiemarknader*. Stockholm: Skolverket.
- Skowronski, E. (2013) *Skola med fördröjning: nyanlända elevers sociala spelrum i "en skola för alla"*. Lund: Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet.
- Trumberg, A. (2011) *Den delade skolan: segregationsprocesser i det svenska skolsystemet*. Örebro: Örebro universitet.
- Urban, S. (2012) "University Education as a Compensation Strategy Among Second-Generation Immigrants". *International Migration Review* 46(4):919–40.

Korresponderande författare

Håkan Forsberg
 von Kraemers allé 1 A
 752 37 Uppsala
 hakan.forsberg@edu.uu.se

Författarpresentation

Håkan Forsberg är lektor och forskare i utbildningssociologi vid institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. Han ingår i *Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi* (SEC). Hans forskningsintressen rör främst frågor om utbildningsmarknader, skol- och utbildningsval samt utbildning i relation till boendesegregation och migration.